

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

ॐ शं न॒स्तत्रो॒ मा हा॑सीत् ॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

दे॒वा वै स॒त्रमा॑सत। ऋद्धि॑परिमितं॒ यश॑स्कामाः। ते॑ऽब्रुवन्।
यन्नः॑ प्रथ॒मं यश॑ ऋच्छात्। सर्वे॑षां न॒स्तत्स॒हास॒दिति॑। तेषां॑ कुरु॒क्षेत्रं॑
वेदि॑रासीत्। तस्यै॑ खाण्ड॒वो दक्षि॑णार्धं आसीत्। तूर्ध्व॑मुत्तरार्धः।
परी॑णज्जघनार्धः। म॒रुवं उत्क॑रः ॥ १ ॥

तेषां॑ म॒खं वैष्ण॑वं यश॑ आर्च्छत्। तन्न्य॑कामयत। तेनापा॑क्रामत्।
तं दे॒वा अन्वा॑यन्। यशो॑ऽवरुरु॒थ्समा॑नाः। तस्या॒न्वागत॑स्य।
स॒व्याद्ध॑नुरजायत। दक्षि॑णादिषवः। तस्मा॑दिषुध॒न्वं पु॒ण्यं जन्म॑।
य॒ज्ञज॑न्मा हि ॥ २ ॥

तमेक॑ऽ सन्तम्। ब॒हवो॒ नाभ्य॑धृष्णुवन्। तस्मा॑देकमिषुध॒न्वि॒नम्।
ब॒हवो॑ऽनिषुध॒न्वा नाभि॑धृष्णुवन्ति। सो॑ऽस्मयत। एकं॑ मा सन्तं
ब॒हवो॒ नाभ्य॑धर्षिषुरिति॑। तस्य॑ सिष्मि॒याण॑स्य तेजो॑ऽपा॑क्रामत्।
तद्दे॒वा ओष॑धीषु न्य॑मृजुः। ते श्या॒माका॑ अभवन्। स्म॒याका॒ वै
नामै॑ते ॥ ३ ॥

तत्स्म॒याका॑नाऽ स्मयाक॑त्वम्। तस्मा॑दीक्षितेनापि गृह्यं
स्मेत॒व्यम्। तेज॑सो धृत्यै॑। स धनुः॑ प्रतिष्क॒भ्याति॑ष्ठत्। ता उ॑प॒दीका॑

अब्रुवन्वरं वृणामहै। अथ व इमं रन्धयाम। यत्र कं च खनाम।
तदपोऽभितृणदामेति। तस्मादुपदीका यत्र कं च खनन्ति।
तदपोऽभितृन्दन्ति॥४॥

वारिवृतं ह्यासाम्। तस्य ज्यामप्यादन्। तस्य धनुर्विप्रवमाणं
शिर उदवर्तयत्। तद्वावापृथिवी अनुप्रावर्तत। यत्प्रावर्तत।
तत्प्रवर्ग्यस्य प्रवर्ग्यत्वम्। यद्वा(४)इत्यपंतत्। तद्धर्मस्य घर्मत्वम्।
महतो वीर्यमपत्तदिति। तन्महावीरस्य महावीरत्वम्॥५॥

यदस्याः समभरन्। तत्सम्राज्ञः सम्राट्त्वम्। तं स्तुतं
देवतास्त्रेधा व्यगृह्णत। अग्निः प्रातः सवनम्। इन्द्रो माध्यं
दिनं सवनम्। विश्वेदेवास्तृतीयसवनम्। तेनापशीर्ष्णा यज्ञेन
यजमानाः। नाशिषोऽवारुन्धत। न सुवर्गं लोकमभ्यंजयन्। ते
देवा अश्विनावब्रुवन्॥६॥

भिषजौ वै स्थः। इदं यज्ञस्य शिरः प्रतिधत्तमिति।
तावब्रूतां वरं वृणावहै। ग्रह एव नावत्रापि गृह्यतामिति।
ताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णन्। तावेतद्यज्ञस्य शिरः प्रत्यधत्ताम्।
यत्प्रवर्ग्यः। तेन सशीर्ष्णा यज्ञेन यजमानाः। अवाशिषोऽरुन्धत।
अभि सुवर्गं लोकमंजयन्। यत्प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति। यज्ञस्यैव तच्छिरः
प्रतिदधाति। तेन सशीर्ष्णा यज्ञेन यजमानाः। अवाशिषो रुन्धे।
अभि सुवर्गं लोकं जयति। तस्मादेष आश्विनप्रवया इव।

यत्प्रवर्ग्यः॥७॥

उत्करो ह्येते तृन्दन्ति महावीरत्वमंब्रुवन्नजयन्त्सु च॥ [१]

सावित्रं जुहोति प्रसूत्यै। चतुर्गृहीतेन जुहोति। चतुष्पादः पशवः। पशून्नेवावरुन्धे। चतस्रो दिशः। दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति। छन्दांसि देवेभ्योऽपाक्रामन्। न वोऽभागानि हव्यं वक्ष्याम इति। तेभ्य एतच्चतुर्गृहीतमधारयन्। पुरोनुवाक्यायै याज्यायै॥८॥

देवतायै वषट्काराय। यच्चतुर्गृहीतं जुहोति। छन्दांस्येव तत् प्रीणाति। तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं वहन्ति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। होतव्यं दीक्षितस्य गृहा(३)इ न होतव्या(३)मिति। हविरवै दीक्षितः। यज्जुहुयात्। हविष्कृतं यजमानमग्नौ प्रदध्यात्। यन्न जुहुयात्॥९॥

यज्ञपरुरन्तरियात्। यजुरेव वदेत्। न हविष्कृतं यजमानमग्नौ प्रदधाति। न यज्ञपरुरन्तरेति। गायत्री छन्दांस्यत्यमन्यता। तस्यै वषट्कारोऽभ्यय्य शिरोऽच्छिनत्। तस्यै द्वेधा रसः परापतत्। पृथिवीमर्धः प्राविशत्। पशूनर्धः। यः पृथिवीं प्राविशत्॥१०॥

स खदिरोऽभवत्। यः पशून्। सोऽजाम्। यत्खादिर्यभिर्भवति। छन्दसामेव रसेन यज्ञस्य शिरः सम्भरति। यदौदुम्बरी। ऊर्वा उदुम्बरः। ऊर्जेव यज्ञस्य शिरः सम्भरति। यद्वैष्णवी। तेजो वै वेणुः॥११॥

तेजसैव यज्ञस्य शिरः सम्भरति। यद्वैकङ्कती। भा
 एवावरुन्धे। देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यभ्रिमादत्ते प्रसूत्यै।
 अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह। अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।
 पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। वज्रं इव वा एषा। यदभ्रिः।
 अभ्रिरसि नारिरसीत्याह शान्त्यै॥१२॥

अध्वरकृद्देवेभ्य इत्याह। यज्ञो वा अध्वरः। यज्ञकृद्देवेभ्य इति
 वावैतदाह। उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इत्याह। ब्रह्मणैव यज्ञस्य
 शिरोऽच्छैति। प्रेतु ब्रह्मणस्पतिरित्याह। प्रेत्यैव यज्ञस्य
 शिरोऽच्छैति। प्र देव्येतु सूनृतेत्याह। यज्ञो वै सूनृता।
 अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसमित्याह॥१३॥

पाङ्क्तो हि यज्ञः। देवा यज्ञं नयन्तु न इत्याह। देवानेव
 यज्ञनियः कुरुते। देवीं द्यावापृथिवी अनु मे म२साथामित्याह।
 आभ्यामेवानुमतो यज्ञस्य शिरः सम्भरति। ऋद्ध्यासमद्य मुखस्य
 शिर इत्याह। यज्ञो वै मुखः। ऋद्ध्यासमद्य यज्ञस्य शिर
 इति वावैतदाह। मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्ण इत्याह।
 निर्दिश्यैवैनद्धरति॥१४॥

त्रिहंरति। त्रयं इमे लोकाः। एभ्य एव लोकेभ्यो यज्ञस्य
 शिरः सम्भरति। तूष्णीं चतुर्थं हंरति। अपरिमितादेव यज्ञस्य शिरः
 सम्भरति। मृत्वुनादग्रे हरति। तस्मान्मृत्वुनः करुण्यतरः। इयत्यग्रं
 आसीरित्याह। अस्यामेवाछम्बद्वारं यज्ञस्य शिरः सम्भरति। ऊर्जं

वा ए॒त॑ र॒सं पृ॒थि॒व्या उ॒प॒दी॒का उ॒द्दि॒हन्ति॥१५॥

यद्व॒ल्मीक॑म्। यद्व॒ल्मीक॑व॒पा सं॒म्भारो॑ भव॑ति। ऊ॒र्जमे॒व
र॒सं पृ॒थि॒व्या अ॒वरु॑न्धे। अथो॑ श्रोत्र॑मे॒व। श्रोत्र॑ः ह्ये॒तत्पृ॒थि॒व्याः।
यद्व॒ल्मीकः॑। अ॒ब॒धिरो॑ भव॑ति। य ए॒वं वे॒द। इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑
वज्र॑मु॒दय॑च्छत्। स यत्र॑ यत्र॑ प॒राक्र॑मत॥१६॥

तन्ना॒द्वि॒यत। स पू॒तीक॑स्त॒म्बे प॒रा॑क्रमत। सोऽद्वि॒यत।
सोऽब्र॑वीत्। ऊ॒तिं वै मे॒ धा॒ इति॑। तदू॒तीका॑नामू॒तीक॑त्वम्।
यदू॒तीका॑ भव॑न्ति। य॒ज्ञायै॒वोति॑ द॒धति। अ॒ग्नि॒जा अ॑सि प्र॒जाप॑ते
रे॒त इत्या॑ह। य ए॒व र॒सः प॒शून्प्रावि॑शत्॥१७॥

तमे॒वावरु॑न्धे। प॒ञ्चैते॑ सं॒म्भारा॑ भव॑न्ति। पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञः। यावा॑ने॒व
य॒ज्ञः। तस्य॑ शि॒रः सम्भ॑रति। यद्वा॒म्याणां॑ प॒शूनां॑ च॒र्मणा॑ सम्भ॑र॑त्।
ग्रा॒म्यान्प॒शूञ्छु॒चाऽर्प॑येत्। कृ॒ष्णाजि॒नेन॑ सम्भ॑रति। आ॒र॒ण्याने॒व
प॒शूञ्छु॒चा॒र्पय॑ति। तस्मा॑त्स॒माव॑न्त्प॒शूनां॑ प्र॒जाय॑मानानाम्॥१८॥

आ॒र॒ण्याः प॒शवः॑ क॒र्नीया॑सः। शु॒चा ह्यृ॒ताः। लो॒म॒तः
सम्भ॑रति। अतो॑ ह्य॒स्य मे॒ध्यम्। प॒रि॒गृह्या॑ य॒न्ति। रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै।
ब॒हवो॑ हर॑न्ति। अ॒प॒चि॒तिमे॒वास्मि॑न्द॒धति। उ॒द्ध॑ते॒ सि॒क॑तोपो॒प्ते
प॒रि॒श्रिते॑ नि॒द॒धति॑ शान्त्यै॑। म॒द॒न्तीभि॒रुप॑ सृ॒जति॑॥१९॥

तेज॑ ए॒वास्मि॑न्द॒धाति। मधु॑ त्वा मधु॒ला क॑रो॒त्वित्या॑ह।
ब्रह्म॑णै॒वास्मि॑न्तेजो॑ द॒धाति। यद्वा॒म्याणां॑ पा॒त्राणां॑ क॒पालैः॑

स॑सृ॒जेत्। ग्रा॒म्याणि॒ पात्रा॑णि शु॒चाऽर्प॑येत्। अ॒र्म॒क॒पा॒लैः
 स॑सृ॒जति। ए॒तानि॒ वा अ॑नुपजीवनी॒यानि॑। तान्ये॒व शु॒चा॒र्प॑यति।
 शर्करा॑भिः स॑सृ॒जति धृ॒त्यै। अथो॑ श॒न्त्वाय॑। अ॒ज॒लो॒मैः
 स॑सृ॒जति। ए॒षा वा अ॒ग्नेः प्रि॒या त॒नूः। यद॒जा। प्रि॒ययै॒वैनं॑ त॒नुवा॒
 स॑सृ॒जति। अथो॑ तेज॒सा। कृ॒ष्णाजि॒नस्य॒ लोम॑भिः स॑सृ॒जति।
 य॒ज्ञो वै कृ॑ष्णाजि॒नम्। य॒ज्ञेनै॒व य॒ज्ञः स॑सृ॒जति॥२०॥

याज्या॑यै न जुहुयादविंशद्वेणुः शान्त्यै पङ्क्तिराधसमित्याह हरति दिहन्ति पुराक्रमताविंशत् प्रजायमानानां
 सृजति शन्त्वायाष्टौ च॥

[२]

परि॑श्रिते करोति। ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सस्य॒ परि॑गृहीत्यै। न कुर्वन्न॒भि
 प्रा॑ण्यात्। यत्कुर्वन्न॒भि प्रा॑ण्यात्। प्रा॒णाञ्छु॒चा॒र्प॑येत्। अ॒प॒हाय॒
 प्रा॑णिति। प्रा॒णानां॑ गोपी॒थाय॑। न प्र॒व॒र्ग्यं चाऽऽदि॒त्यं चा॒न्तरे॑यात्।
 यद॑न्तरे॒यात्। दु॒श्च॒र्मा स्या॑त्॥२१॥

तस्मा॒न्नान्तरा॑य्यम्। आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑। वेणु॑ना करोति।
 तेजो॒ वै वेणुः॑। तेजः॑ प्र॒व॒र्ग्यः। तेज॑सै॒व तेजः॑ स॒म॒र्ध॑यति। म॒खस्य॒
 शिरो॑ऽसीत्याह। य॒ज्ञो वै म॒खः। तस्यै॒तच्छि॑रः। यत्प्र॒व॒र्ग्यः॥२२॥

तस्मा॑दे॒वमा॑ह। य॒ज्ञस्य॑ प॒दे स्थ॒ इत्या॑ह। य॒ज्ञस्य॒ ह्येते॑ प॒दे।
 अथो॑ प्रति॑ष्ठित्यै। गा॒य॒त्रेण॑ त्वा छन्द॑सा करो॒मीत्या॑ह। छन्दो॑भिरे॒वैनं॑
 करोति। त्र्यु॑द्धिं करोति। त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः। ए॒षां लो॒काना॒माप्त्यै॑।

छन्दोभिः करोति॥२३॥

वी॒र्यं वै छ॒न्दा॑सि। वी॒र्ये॑णै॒वैनं॑ करोति। यजु॑षा॒ बिलं॑ करोति
व्यावृ॑त्यै। इयं॑ तं करोति। प्र॒जाप॑तिना यज्ञमु॒खेन॑ सम्मि॑तम्। इयं॑
तं करोति। य॒ज्ञप॒रुषा॑ सम्मि॑तम्। इयं॑ तं करोति। ए॒ताव॑द्वै पु॒रुषे॑
वी॒र्यम्। वी॒र्यस॑म्मितम्॥२४॥

अप॑रिमितं करोति। अप॑रिमित॒स्याव॑रुद्धौ। प॒रिग्री॑वं करोति
धृ॒त्यै। सूर्य॑स्य॒ हर॑सा श्रा॒येत्या॑ह। य॒थाय॑जु॒रेवै॑तत्। अ॒श्वश॑केन
धूप॑यति। प्रा॒जाप॑त्यो वा अ॒श्वः स॑यो॒नित्वा॑य। वृ॒ष्णो अ॒श्वस्य॑
नि॒ष्पद॑सीत्या॑ह। अ॒सौ वा आ॑दि॒त्यो वृ॒षाऽश्वः। तस्य॑ छ॒न्दा॑सि
नि॒ष्पत्॥२५॥

छन्दो॑भिरे॒वैनं॑ धूप॑यति। अ॒र्चिषे॑ त्वा शो॒चिषे॑ त्वेत्या॑ह।
तेजं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति। वा॒रु॒णोऽभी॑द्धः। मै॒त्रियो॑पैति॒ शान्त्यै॑।
सिद्धौ॑ त्वेत्या॑ह। य॒थाय॑जु॒रेवै॑तत्। दे॒वस्त्वा॑ स॒वितो॑द्व॒पत्वित्या॑ह।
स॒वितृ॑प्रसूत ए॒वैनं॑ ब्रह्म॑णा दे॒वता॑भि॒रुद्व॑पति। अप॑द्यमानः
पृ॒थिव्या॑माशा॒ दिश॑ आपृ॒णेत्या॑ह॥२६॥

तस्मा॑दग्निः सर्वा॑ दिशोऽनु॒ विभा॑ति। उत्ति॑ष्ठ बृ॒हन्म॑वो॒र्ध्वस्ति॑ष्ठ
ध्रु॒वस्त्वमि॑त्या॒ह प्रति॑ष्ठित्यै। ई॒श्वरो॑ वा ए॒षोऽन्धो॑ भवि॑तोः। यः
प्र॒व॒र्ग्यम॒न्वीक्ष॑ते। सूर्य॑स्य॒ त्वा चक्षु॑षाऽन्वी॑क्ष॒ इत्या॑ह। चक्षु॑षो
गोपी॒थाय॑। ऋ॒जवे॑ त्वा सा॒धवे॑ त्वा सु॒क्षित्यै॑ त्वा भू॒त्यै त्वेत्या॑ह।

इयं वा ऋजुः। अन्तरिक्षं साधु। असौ सुक्षितिः॥२७॥

दिशो भूतिः। इमानेवास्मै लोकान्कल्पयति। अथो प्रतिष्ठित्यै।
इदमहममुमामुष्यायणं विशा पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन पर्यूहामीत्याह।
विशैवेन पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन पर्यूहति। विशेति राजन्यस्य ब्रूयात्।
विशैवेन पर्यूहति। पशुभिरिति वैश्यस्य। पशुभिरेवेन पर्यूहति।
असुर्यं पात्रमनाच्छृणुणम्॥२८॥

आच्छृणोति। देवत्राकः। अजक्षीरेणाऽऽच्छृणोति। परमं वा
एतत्पयः। यदजक्षीरम्। परमेणैवेन पयसाऽऽच्छृणोति। यजुषा
व्यावृत्त्यै। छन्दोभिराच्छृणोति। छन्दोभिर्वा एष क्रियते। छन्दोभिरेव
छन्दाऽस्याच्छृणोति। छृन्धि वाचमित्याह। वाचमेवावरुन्धे।
छृन्ध्यूर्जमित्याह। ऊर्जमेवावरुन्धे। छृन्धि हविरित्याह।
हविरेवाकः। देव पुरश्चर सध्यासन्त्वेत्याह। यथायजुरेवैतत्॥२९॥

स्याद्यत्प्रवर्ग्यश्छन्दोभिः करोति वीर्यसम्मितं छन्दांसि निष्पत्पुणेत्याह सुक्षितिरनाच्छृणुञ्छन्दाऽस्याच्छृणोत्यष्टौ

च॥ [३]

ब्रह्मन्प्रचरिष्यामो होतर्धर्ममभिष्टुहीत्याह। एष वा एतर्हि
बृहस्पतिः। यद्वृह्णा। तस्मा एव प्रतिप्रोच्य प्रचरति। आत्मनोऽनात्यै।
यमाय त्वा मखाय त्वेत्याह। एता वा एतस्य देवताः। ताभिरेवेन
समर्धयति। मदन्तीभिः प्रोक्षति। तेज एवास्मिन्दधाति॥३०॥

अभिपूर्वं प्रोक्षति। अभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति। त्रिः

प्रोक्षति। त्र्यावृद्धि यज्ञः। अथो मेध्यत्वाय। होताऽन्वाह।
रक्षसामपहत्यै। अनवानम्। प्राणानां९ सन्तत्यै। त्रिष्टुभः
सुतीर्गायत्रीरिवान्वाह॥ ३१॥

गायत्रो हि प्राणः। प्राणमेव यजमाने दधाति। सन्ततमन्वाह।
प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्यै। अथो रक्षसामपहत्यै। यत्परिमिता
अनुब्रूयात्। परिमितमवरुन्धीत। अपरिमिता अन्वाह।
अपरिमितस्यावरुद्धौ। शिरो वा एतद्यज्ञस्य॥ ३२॥

यत्प्रवर्ग्यः। ऊर्ध्वञ्जोः। यन्मौञ्जो वेदो भवति। ऊर्जैव यज्ञस्य
शिरः समर्धयति। प्राणाहुतीर्जुहोति। प्राणानेव यजमाने दधाति।
सप्त जुहोति। सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः। प्राणानेवास्मिन्दधाति।
देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तित्याह॥ ३३॥

तेजसैवैनमनक्ति। पृथिवीं तपसस्त्रायस्वेति हिरण्यमुपास्यति।
अस्या अनतिदाहाय। शिरो वा एतद्यज्ञस्य। यत्प्रवर्ग्यः। अग्निः
सर्वा देवताः। प्रलवानादीप्योपास्यति। देवतास्वेव यज्ञस्य शिरः
प्रतिदधाति। अप्रतिशीर्णाग्रं भवति। एतद्वर्हिर्ह्येषः॥ ३४॥

अर्चिरसि शोचिरसीत्याह। तेज एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति।
स९सीदस्व महा९ असीत्याह। महान् ह्येषः। ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
एते वाव त ऋत्विजः। ये दर्शपूर्णमासयोः। अथ कथा होता
यजमानायाऽऽशिषो नाशास्त इति। पुरस्तादाशीः खलु वा अन्यो

यज्ञः। उपरिष्ठादाशीरन्यः॥३५॥

अनाधृष्या पुरस्तादिति यदेतानि यजूंष्याहं। शीरुषत
एव यज्ञस्य यजमान आशिषोऽवरुन्धे। आयुः पुरस्तादाह।
प्रजां दक्षिणतः। प्राणं पश्चात्। श्रोत्रमुत्तरतः। विधृतिमुपरिष्ठात्।
प्राणानेवास्मै समीचो दधाति। ईश्वरो वा एष दिशोऽनून्मदितोः।
यं दिशोऽनु व्यास्थापयन्ति॥३६॥

मनोरश्वासि भूरिपुत्रेतीमामभिमृशति। इयं वै मनोरश्वा
भूरिपुत्रा। अस्यामेव प्रतितिष्ठत्यनुन्मादाय। सूपसदा मे भूया
मा मां हिंसीरित्याहाहिंसायै। चितः स्थ परिचित इत्याह।
अपंचितिमेवास्मिन्दधाति। शिरो वा एतद्यज्ञस्य। यत्प्रवर्ग्यः। असौ
खलु वा आदित्यः प्रवर्ग्यः। तस्य मरुतो रश्मयः॥३७॥

स्वाहा मरुद्भिः परिश्रयस्वेत्याह। अमुमेवाऽऽदित्यं
रश्मिभिः पर्यूहति। तस्मादसावादित्योऽमुष्मिल्लोके रश्मिभिः
पर्यूढः। तस्माद्राजा विशा पर्यूढः। तस्माद्भामणीः संजातैः पर्यूढः।
अग्नेः सृष्टस्य यतः। विकङ्कतं भा आर्च्छत्। यद्वैकङ्कताः परिधयो
भवन्ति। भा एवावरुन्धे। द्वादश भवन्ति॥३८॥

द्वादश मासाः संवत्सरः। संवत्सरमेवावरुन्धे। अस्ति
त्रयोदशो मास इत्याहुः। यत्रत्रयोदशः परिधिर्भवति। तेनैव
त्रयोदशं मासमवरुन्धे। अन्तरिक्षस्यान्तर्धिर्सीत्याहु व्यावृत्त्यै।

दिवं तपसस्त्रायस्वेत्युपरिष्ठाद्विरण्यमधि निदधाति। अमुष्या
अनतिदाहाय। अथो अभ्यामेवैनमुभयतः परिगृह्णाति। अर्हन्
बिभर्षि सायकानि धन्वेत्याह॥३९॥

स्तौत्येवैनमेतत्। गायत्रमसि त्रैष्टुभमसि जागतमसीति
धुवित्राण्यादत्ते। छन्दोभिरेवैनान्यादत्ते। मधु मध्विति धूनीति।
प्राणो वै मधु। प्राणमेव यजमाने दधाति। त्रिः परियन्ति। त्रिवृद्धि
प्राणः। त्रिः परियन्ति। त्र्यावृद्धि यज्ञः॥४०॥

अथो रक्षसामपहत्यै। त्रिः पुनः परियन्ति। षट्थसम्पद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः। ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठन्ति। यो वै घर्मस्य प्रियां
तनुवमाक्रामति। दुश्चर्मा वै स भवति। एष ह वा अस्य प्रियां
तनुवमाक्रामति। यन्त्रिः परित्य चतुर्थ पर्येति। एतां ह वा
अस्योग्रदेवो राजनिराचक्राम॥४१॥

ततो वै स दुश्चर्माऽभवत्। तस्मात्रिः परित्य न चतुर्थं
परीयात्। आत्मनो गोपीथाय। प्राणा वै धुवित्राणि। अव्यतिषङ्गं
धून्वन्ति। प्राणानामव्यतिषङ्गाय कृत्यै। विनिषद्य धून्वन्ति। दिक्ष्वेव
प्रतितिष्ठन्ति। ऊर्ध्वं धून्वन्ति। सुवर्गस्य लोकस्य समंष्ट्यै। सर्वतो
धून्वन्ति। तस्मादयं सर्वतः पवते॥४२॥

दधातीवान्वाह यज्ञस्याहैष उपरिष्ठादाशीरन्यो व्यास्थापर्यन्ति रश्मयो भवन्ति धन्वेत्याह यज्ञश्चक्राम समंष्ट्यै

द्वे च॥ [४]

अ॒ग्नि॒ष्ट्वा व॒सु॒भिः पु॒रस्ता॑द्रोचयतु गाय॒त्रेण॒ छन्द॑सेत्याह।
 अ॒ग्नि॒रे॒वैनं॑ व॒सु॒भिः पु॒रस्ता॑द्रोचयति गाय॒त्रेण॒ छन्द॑सा। स
 मा॑ रुचि॒तो रो॑चयेत्याह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते। इन्द्र॑स्त्वा
 रु॒द्रैर्दक्षि॑णतो रो॑चयतु त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सेत्याह। इन्द्र॑ ए॒वैनं॑
 रु॒द्रैर्दक्षि॑णतो रो॑चयति त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सा। स मा॑ रुचि॒तो
 रो॑चयेत्याह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते। वरु॑णस्त्वाऽऽदि॒त्यैः
 प॒श्चाद्रो॑चयतु जा॒गते॑न॒ छन्द॑सेत्याह। वरु॑ण ए॒वैन॑मादि॒त्यैः
 प॒श्चाद्रो॑चयति जा॒गते॑न॒ छन्द॑सा॥४३॥

स मा॑ रुचि॒तो रो॑चयेत्याह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते।
 द्यु॒ता॒नस्त्वा॑ मा॒रुतो॑ म॒रुद्भि॑रुत्तरतो रो॑चय॒त्वानु॑ष्टुभेन॒ छन्द॑सेत्याह।
 द्यु॒ता॒न ए॒वैनं॑ मा॒रुतो॑ म॒रुद्भि॑रुत्तरतो रो॑चय॒त्वानु॑ष्टुभेन॒ छन्द॑सा। स
 मा॑ रुचि॒तो रो॑चयेत्याह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते। बृ॒हस्प॑तिस्त्वा
 वि॒श्वैर्दे॒वैरु॑परि॒ष्टाद्रो॑चयतु पा॒ङ्क्तै॑न॒ छन्द॑सेत्याह। बृ॒हस्प॑तिरे॒वैनं॑
 वि॒श्वैर्दे॒वैरु॑परि॒ष्टाद्रो॑चयति पा॒ङ्क्तै॑न॒ छन्द॑सा। स मा॑ रुचि॒तो
 रो॑चयेत्याह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते॥४४॥

रो॒चि॒तस्त्वं दे॒व घ॑र्म दे॒वेष्व॑सीत्याह। रो॒चि॒तो ह्ये॑ष
 दे॒वेषु॑। रो॒चि॒षी॒याहं म॑नु॒ष्यैष्वि॑त्याह। रोच॑त ए॒वैष म॑नु॒ष्येषु॑।
 स॒म्रा॑द्धर्म रुचि॒तस्त्वं दे॒वेष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒स्यसी॑त्याह।
 रुचि॒तो ह्ये॑ष दे॒वेष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी। रुचि॒तोऽहं॑
 म॑नु॒ष्यैष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी भू॒यास॑मित्याह। रुचि॒त

ए॒वैष॑ म॒नुष्ये॑ष्वायु॒ष्माऽस्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी भ॑वति। रु॒गं॑सि
 रुचं॑ मयि॒ धेहि॑ मयि॒ रुगि॑त्याह। आ॒शिषं॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते।
 तं यदे॒तैर्यजु॑र्भि॒ररो॑चयित्वा। रु॒चि॒तो घ॑र्म इति॑ प्रब्रूयात्।
 अरो॑चुकोऽध्व॒र्युः स्यात्। अरो॑चुको॒ यज॑मानः। अथ॑ यदे॒नमे॒तैर्यजु॑र्भी
 रोचयि॑त्वा। रु॒चि॒तो घ॑र्म इति॑ प्राह। रोचु॑कोऽध्व॒र्युर्भव॑ति। रोचु॑को
 यज॑मानः॥४५॥

पश्चाद्रोचयति जागतेन छन्दसा पाङ्क्तुं छन्दसा स मां रुचितो रोचयेत्याहाशिषमेवैतामाशास्ते शास्तेऽष्टौ
 च॥ [५]

शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। ग्री॒वा उ॑प॒सदः॑।
 पु॒रस्ता॑दुप॒सदा॑ प्रव॒र्ग्यं प्र॑वृणक्ति। ग्री॒वास्वे॒व य॒ज्ञस्य॒ शिरः॑
 प्रति॑दधाति। त्रिः प्रवृणक्ति। त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः। ए॒भ्य ए॒व लो॒केभ्यो॑
 य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ऽव॒रुन्धे॑। षट्थ॑सम्प॒द्यन्ते॑। षड्वा ऋ॒तवः॑॥४६॥

ऋ॒तुभ्य॑ ए॒व य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ऽव॒रुन्धे॑। द्वाद॑श॒कृत्वः॑ प्रवृणक्ति।
 द्वाद॑श मा॒साः संव॑त्सरः। संव॑त्सरादे॒व य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ऽव॒रुन्धे॑।
 चतु॑र्विंशतिः सम्प॒द्यन्ते॑। चतु॑र्विंशतिर॒र्धमा॒साः। अ॒र्धमा॒सेभ्य॑ ए॒व
 य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ऽव॒रुन्धे॑। अथो॒ खलु॑। स॒कृदे॒व प्र॑वृज्यः। ए॒क॒९ हि॑
 शिरः॑॥४७॥

अ॒ग्नि॒ष्टोमे॑ प्रवृणक्ति। ए॒तावा॒न् वै य॒ज्ञः। यावा॑न॒ग्नि॒ष्टोमः॑।
 यावा॑ने॒व य॒ज्ञः। तस्य॒ शिरः॑ प्रति॑दधाति। नोक्थ्ये॑ प्रवृ॒ज्यात्। प्र॒जा

वै पशव उक्थानि। यदुक्थ्ये प्रवृज्यात्। प्रजां पशूनस्य निर्दहेत्।
विश्वजिति सर्वपृष्ठे प्रवृणक्ति॥४८॥

पृष्ठानि वा अच्युतं च्यावयन्ति। पृष्ठैरेवास्मा अच्युतं
च्यावयित्वाऽवरुन्धे। अपश्यं गोपामित्याह। प्राणो वै गोपाः।
प्राणमेव प्रजासु वियातयति। अपश्यं गोपामित्याह। असौ वा
आदित्यो गोपाः। स हीमाः प्रजा गोपायति। तमेव प्रजानां
गोप्तारं कुरुते। अनिपद्यमानमित्याह॥४९॥

न ह्येष निपद्यते। आ च परां च पृथिभिश्चरन्तमित्याह। आ
च ह्येष परां च पृथिभिश्चरति। स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान्
इत्याह। सध्रीचीश्च ह्येष विषूचीश्च वसानः प्रजा अभि विपश्यति।
आवरीवर्ति भुवनेष्वन्तरित्याह। आ ह्येष वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः। अत्र
प्रावीर्मधु माध्वीभ्यां मधु माधूचीभ्यामित्याह। वासन्तिकावेवास्मां
ऋतू कल्पयति। समग्निर्ग्निना गतेत्याह॥५०॥

ग्रेष्मावेवास्मां ऋतू कल्पयति। समग्निर्ग्निना गतेत्याह।
अग्निर्ह्यैषोऽग्निना सङ्गच्छते। स्वाहा समग्निस्तपसा गतेत्याह।
पूर्वमेवोदितम्। उत्तरेणाभिगृणाति। धर्ता दिवो विभासि रजंसः
पृथिव्या इत्याह। शारदावेवास्मां ऋतू कल्पयति॥५१॥

दिवि देवेषु होत्रा यच्छेत्याह। होत्राभिरेवेमाँल्लोकान्त्सन्द-
धाति। विश्वासां भुवां पत इत्याह। हैमन्तिकावेवास्मां ऋतू

कल्पयति। देवश्रूस्त्वं देव घर्म देवान्याहीत्याह। शैशिरावेवास्मा
ऋतू कल्पयति। तपोजां वाचमस्मे नियच्छ देवायुवमित्याह। या
वै मेध्या वाक्। सा तपोजाः। तामेवावरुन्धे॥५२॥

गर्भो देवानामित्याह। गर्भो ह्येष देवानाम्। पिता
मंतीनामित्याह। प्रजा वै मतयः। तासामेष एव पिता।
यत्प्रवर्ग्यः। तस्मादेवमाह। पतिः प्रजानामित्याह। पतिर्ह्येष
प्रजानाम्। मतिः कवीनामित्याह॥५३॥

मतिर्ह्येष कवीनाम्। सं देवो देवेन सवित्रा यतिष्ठ स॥
सूर्येणारुक्तेत्याह। अमुं चैवाऽऽदित्यं प्रवर्ग्यं च स॥शास्ति।
आयुर्दास्त्वमस्मभ्यं घर्म वर्चोदा असीत्याह। आशिषमेवैतामा
शास्ते। पिता नोऽसि पिता नो बोधेत्याह। बोधयत्येवैनम्। न वै
तेऽवकाशा भवन्ति। पत्न्यै दशमः। नव वै पुरुषे प्राणाः॥५४॥

नाभिर्दशमी। प्राणानेव यजमाने दधाति। अथो दशाक्षरा
विराट्। अन्नं विराट्। विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे। यज्ञस्य
शिरोऽच्छिद्यत। तद्देवा होत्राभिः प्रत्यदधुः। ऋत्विजोऽवेक्षन्ते।
एता वै होत्राः। होत्राभिरेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति॥५५॥

रुचितमवेक्षन्ते। रुचिताद्वै प्रजापतिः प्रजा असृजत। प्रजानां
सृष्ट्यै। रुचितमवेक्षन्ते। रुचिताद्वै पर्जन्यो वर्षति। वर्षुंकः पर्जन्यो
भवति। सं प्रजा एधन्ते। रुचितमवेक्षन्ते। रुचितं वै ब्रह्मवर्चसम्।

ब्रह्मवर्चसिनो भवन्ति॥५६॥

अधीयन्तोऽवेक्षन्ते। सर्वमायुर्यन्ति। न पत्यवेक्षेत।
यत्पत्यवेक्षेत। प्रजायेत। प्रजां त्वस्यै निर्दहेत्। यन्नावेक्षेत।
न प्रजायेत। नास्यै प्रजां निर्दहेत्। तिरस्कृत्य यजुर्वाचयति।
प्रजायते। नास्यै प्रजां निर्दहति। त्वष्टीमती ते सपेयेत्याह।
सपाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते॥५७॥

ऋतवो हि शिरः सर्वपृष्ठे प्रवृणुक्तघनिपद्यमानमित्याह गृतेत्याह शारदावेवास्मां ऋतू कल्पयति रुन्धे
कवीनामित्याह प्राणाः प्रतिदधाति भवन्ति वाचयति चत्वारि च॥ [६]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसूव इति रशनामादत्ते प्रसूत्यै।
अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह। अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।
पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। आददेऽदित्यै रास्नाऽसीत्याह
यजुष्कृत्यै। इड एह्यदित एहि सरस्वत्येहीत्याह। एतानि वा अस्यै
देवनामानि। देवनामैरेवैनामाह्वयति। असावेह्यसावेह्यसावेहीत्याह।
एतानि वा अस्यै मनुष्यनामानि॥५८॥

मनुष्यनामैरेवैनामाह्वयति। षट्थ्सम्पद्यन्ते। षड्वा ऋतवः।
ऋतुभिरेवैनामाह्वयति। अदित्या उष्णीषमसीत्याह। यथायजुरेवै-
तत्। वायुरस्यैड इत्याह। वायुदेवत्यो वै वथ्सः। पूषा
त्वोपावंसृजत्वित्याह। पौष्णा वै देवतया पशवः॥५९॥

स्वयैवैनं देवतयोपावंसृजति। अश्विभ्यां प्रदापयेत्याह।

अ॒श्विनौ॒ वै दे॒वानां॑ भि॒षजौ॑। ताभ्या॑मे॒वास्मै॑ भेष॒जं क॑रोति। यस्ते॒
स्तनः॑ शश॒य इत्या॑ह। स्तो॒त्येवैन॑म्। उ॒स्रं घ॒र्म९ शि॒९षो॒स्रं घ॒र्मं
पा॒हि घ॒र्माय॑ शि॒९षेत्या॑ह। यथा॑ ब्रूयाद॒मुष्मै॑ दे॒हीति॑। ता॒दृगे॒व तत्।
बृह॒स्पति॒स्त्वोप॑ सीद॒त्वित्या॑ह॥६०॥

ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पतिः॑। ब्रह्म॑णै॒वैना॑मुपसीदति। दान॑वः
स्थ॒ पर॑व॒ इत्या॑ह। मे॒ध्याने॒वैन॑न्करोति। वि॒ष्व॒ग्वृ॒तो लो॒हिते॒नेत्या॑ह
व्यावृ॑त्यै। अ॒श्विभ्यां॑ पि॒न्वस्व॒ सर॑स्वत्यै पि॒न्वस्व॒ पू॒ष्णे पि॑न्वस्व
बृह॒स्पत॑ये पि॒न्वस्वेत्या॑ह। ए॒ताभ्यो॒ ह्येषा॑ दे॒वता॑भ्यः पि॒न्वते॑। इन्द्रा॑य
पि॒न्वस्वेन्द्रा॑य पि॒न्वस्वेत्या॑ह। इन्द्र॑मे॒व भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति।
द्वि॒रिन्द्रा॑येत्या॑ह॥६१॥

तस्मा॑दिन्द्रो॒ दे॒वता॑नां भूयिष्ठभा॒क्तमः॑। गा॒यत्रो॑ऽसि त्रैष्टु॒भोऽसि॑
जा॒गत॑म॒सीति॑ श॒फोप॑य॒माना॑दत्ते। छ॒न्दो॑भिरे॒वैना॑नादत्ते। स॒होर्जो॑
भा॒गेनो॑प॒मेहीत्या॑ह। ऊ॒र्ज ए॒वैनं॑ भा॒गम॑कः। अ॒श्विनौ॒ वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य
शि॒रः प्र॑ति॒दध॑तावब्रूताम्। आ॒वाभ्या॑मे॒व पूर्वा॑भ्यां वष॑ट्क्रियाता
इति॑। इन्द्रा॑श्विना मधु॑नः सार॒घस्येत्या॑ह। अ॒श्विभ्या॑मे॒व पूर्वा॑भ्यां
वष॑ट्करोति। अथो॑ अ॒श्विना॑वे॒व भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति॥६२॥

घ॒र्म पा॑त वस॒वो य॑ज॒ता व॑डित्या॑ह। वसू॑ने॒व भा॑ग॒धेये॑न॒
सम॑र्धयति। यद्व॑षट्कुर्यात्। या॒तया॑मा॒ऽस्य वष॑ट्कारः स्या॑त्। यन्न
व॑षट्कुर्यात्। रक्षा॑९सि य॒ज्ञ९ ह॑न्युः। व॑डित्या॑ह। प॒रोक्ष॑मे॒व

वषट्करोति। नास्य यातया॑मा वषट्कारो भव॑ति। न य॒ज्ञः रक्षा॑सि
घ्नन्ति॥६३॥

स्वाहा॑ त्वा॒ सूर्य॑स्य र॒श्मये॑ वृष्टि॒वन॑ये जुहोमीत्या॑ह। यो
वा अ॑स्य पु॒ण्यो र॒श्मिः। स वृष्टि॒वनिः॑। तस्मा॑ ए॒वैनं॑ जुहोति।
मधु॑ ह॒विर॒सीत्या॑ह। स्व॒दय॑त्ये॒वैनम्। सूर्य॑स्य तप॑स्त॒पेत्या॑ह।
य॒थाय॑जुरे॒वैतत्। द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑ त्वा॒ परि॑गृह्णामीत्या॑ह।
द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मे॒वैनं॑ परि॑गृह्णाति॥६४॥

अ॒न्तरि॑क्षेण॒ त्वोप॑यच्छामीत्या॑ह। अ॒न्तरि॑क्षेणै॒वैनमु॑पयच्छति।
न वा ए॒तं म॑नु॒ष्यो भ॑र्तुम॒रह॑ति। दे॒वानां॑ त्वा पि॒तृणा॑मनु॒मतो॑
भर्तु॑ श॒केय॑मित्या॑ह। दे॒वैरे॒वैनं॑ पि॒तृभि॑रनु॒मत॑ आद॑त्ते। वि वा
ए॒नमे॒तदर्ध॑यन्ति। यत्प॒श्चात्प्र॑वृज्य॑ पु॒रो जुह॑ति। तेजो॑ऽसि
तेजो॑ऽनु प्रेहीत्या॑ह। तेजं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति। दि॒विस्पृ॑ङ्गा
मां हि॑ःसीरन्तरि॒क्षस्पृ॑ङ्गा मां हि॑ःसीः पृथि॒विस्पृ॑ङ्गा मां
हि॑ःसीरित्या॒हाहि॑सायै॥६५॥

सु॒वर॑सि सु॒वर्मे॑ यच्छ॒ दिवं॑ यच्छ॒ दि॒वो मां॑ पा॒हीत्या॑ह।
आ॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॑स्ते। शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। आ॒त्मा
वा॒युः। उ॒द्यत्य॑ वातना॒मान्या॑ह। आ॒त्मन्ने॒व य॒ज्ञस्य॑ शि॒रः प्र॑ति॒दधा॑ति।
अ॒न॒वान॑म्। प्रा॒णाना॑ः सन्त॑त्यै। पश्चा॑ह॥६६॥

पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञः। यावा॑ने॒व य॒ज्ञः। तस्य॑ शि॒रः प्र॑ति॒दधा॑ति। अ॒ग्नये॑

त्वा वसुमते स्वाहेत्याह। असौ वा आदित्योऽग्निर्वसुमान्। तस्मा
 एवैनं जुहोति। सोमाय त्वा रुद्रवते स्वाहेत्याह। चन्द्रमा वै
 सोमो रुद्रवान्। तस्मा एवैनं जुहोति। वरुणाय त्वाऽऽदित्यवते
 स्वाहेत्याह॥६७॥

अप्सु वै वरुण आदित्यवान्। तस्मा एवैनं जुहोति। बृहस्पतये
 त्वा विश्वदेव्यावते स्वाहेत्याह। ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः। ब्रह्मणैवैनं
 जुहोति। सवित्रे त्वर्भुमते विभुमते प्रभुमते वाजवते स्वाहेत्याह।
 संवत्सरो वै सवितर्भुमान् विभुमान्प्रभुमान् वाजवान्। तस्मा एवैनं
 जुहोति। यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहेत्याह। प्राणो वै
 यमोऽङ्गिरस्वान्पितृमान्॥६८॥

तस्मा एवैनं जुहोति। एताभ्य एवैनं देवताभ्यो जुहोति। दश
 सम्पद्यन्ते। दशाक्षरा विराट्। अन्नं विराट्। विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।
 रौहिणाभ्यां वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्। तद्रौहिणयो रौहिणत्वम्।
 यद्रौहिणौ भवतः। रौहिणाभ्यामेव तद्यजमानः सुवर्गं लोकमेति।
 अहर्ज्योतिः केतुना जुषतां सुज्योतिर्ज्योतिषां स्वाहा
 रात्रिर्ज्योतिः केतुना जुषतां सुज्योतिर्ज्योतिषां स्वाहेत्याह।
 आदित्यमेव तदमुष्मिल्लोकेऽहो पुरस्ताद्वाधार। रात्रिया अवस्तात्।
 तस्मादसावादित्योऽमुष्मिल्लोकेऽहोरात्राभ्यां धृतः॥६९॥

मनुष्यनामानि पशवः सीदत्वित्याहेन्द्रायेत्याहार्धयति घ्नन्ति गृह्णात्यहिंसायै पश्चांऽहादित्यवते स्वाहेत्याह

पितृमानेति चत्वारि च॥

[७]

विश्वा आशा दक्षिणसदित्याह। विश्वानेव देवान्प्रीणाति।
 अथो दुरिष्ठ्या एवैनं पाति। विश्वा देवानयाडिहेत्याह। विश्वानेव
 देवान्भागधेयेन समर्धयति। स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधोः
 पिबतमश्विनेत्याह। अश्विनावेव भागधेयेन समर्धयति। स्वाहाऽग्नये
 यज्ञियाय शं यजुर्भिरित्याह। अभ्येवैनं धारयति। अथो
 हविरेवाकः॥ ७०॥

अश्विना घर्मं पात२ हार्दिवानमहर्दिवाभिरूतिभिरित्याह।
 अश्विनावेव भागधेयेन समर्धयति। अनु वां द्यावापृथिवी
 म२सातामित्याहानुमत्यै। स्वाहेन्द्राय स्वाहेन्द्रावडित्याह।
 इन्द्राय हि पुरो हूयते। आश्राव्याह घर्मस्य यजेति।
 वर्षदृते जुहोति। रक्षसामपहत्यै। अनुयजति स्वगाकृत्यै।
 घर्ममपातमश्विनेत्याह॥ ७१॥

पूर्वमेवोदितम्। उत्तरेणाभिगृणाति। अनु वां द्यावापृथिवी
 अम२सातामित्याहानुमत्यै। तं प्राव्यं यथावण्णमो दिवे नमः
 पृथिव्या इत्याह। यथायजुरेवैतत्। दिविधा इमं यज्ञं यज्ञमिमं
 दिविधा इत्याह। सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति। दिवं गच्छान्तरिक्षं
 गच्छ पृथिवीं गच्छेत्याह। एष्वेवैनं लोकेषु प्रतिष्ठापयति। पञ्च
 प्रदिशो गच्छेत्याह॥ ७२॥

दिक्ष्वैवैनं प्रतिष्ठापयति। देवान्यर्मपान्गच्छ पितृन्धर्मपान्गच्छे-
त्याह। उभयैष्वैनं प्रतिष्ठापयति। यत्पिन्वते। वर्षुः पुर्जन्यो
भवति। तस्मात्पिन्वमानः पुण्यः। यत्प्राङ्पिन्वते। तद्देवानाम्।
यदक्षिणा। तत्पितृणाम्॥ ७३॥

यत्प्रत्यक्। तन्मनुष्याणाम्। यदुदङ्। तद्रुद्राणाम्। प्राश्चमुदञ्चं
पिन्वयति। देवत्राकः। अथो खलु। सर्वा अनु दिशः पिन्वयति।
सर्वा दिशः समेधन्ते। अन्तःपरिधि पिन्वयति॥ ७४॥

तेजसोऽस्कन्दाय। इषे पीपिह्यूर्जे पीपिहीत्याह। इषमेवोर्जं
यजमाने दधाति। यजमानाय पीपिहीत्याह। यजमानायैवैता-
माशिषमा शास्ते। मह्यं ज्यैष्ठ्याय पीपिहीत्याह। आत्मनं
एवैतामाशिषमा शास्ते। त्विष्यै त्वा द्युम्नाय त्वेन्द्रियाय त्वा भूत्यै
त्वेत्याह। यथायजुरेवैतत्। धर्मासि सुधर्मा मे न्यस्मे ब्रह्माणि
धारयेत्याह॥ ७५॥

ब्रह्मन्नेवैनं प्रतिष्ठापयति। नेत्वा वातः स्कन्दयादिति
यद्यभिचरेत्। अमुष्य त्वा प्राणे सादयाम्यमुना सह निरर्थं गच्छेति
ब्रूयाद्यं द्विष्यात्। यमेव द्वेष्टि। तेनैव सह निरर्थं गमयति। पूष्णे
शरसे स्वाहेत्याह। या एव देवता हुतभागाः। ताभ्य एवैनं जुहोति।
ग्रावभ्यः स्वाहेत्याह। या एवान्तरिक्षे वाचः॥ ७६॥

ताभ्य एवैनं जुहोति। प्रतिरेभ्यः स्वाहेत्याह। प्राणा वै देवाः

प्रतिराः। तेभ्यं एवैनं जुहोति। द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहेत्याह।
 द्यावापृथिवीभ्यामेवैनं जुहोति। पितृभ्यो घर्मपेभ्यः स्वाहेत्याह। ये
 वै यज्वानः। ते पितरो घर्मपाः। तेभ्यं एवैनं जुहोति॥७७॥

रुद्राय रुद्रहोत्रे स्वाहेत्याह। रुद्रमेव भागधेयेन समर्धयति।
 सर्वतः समनक्ति। सर्वत एव रुद्रं निरवदयते। उदञ्चं निरस्यति।
 एषा वै रुद्रस्य दिक्। स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते। अप
 उपस्पृशति मेध्यत्वाय। नान्वीक्षेत। यदन्वीक्षेत॥७८॥

चक्षुरस्य प्रमायुकः स्यात्। तस्मान्नान्वीक्ष्यः। अपीपरो
 माऽहो रात्रियै मा पाह्येषा तै अग्ने समित्तया समिध्यस्वायुर्मे
 दा वर्चसा माऽऽञ्जीरित्याह। आयुरेवास्मिन्वर्चो दधाति।
 अपीपरो मा रात्रिया अहो मा पाह्येषा तै अग्ने समित्तया
 समिध्यस्वाऽऽयुर्मे दा वर्चसा माऽऽञ्जीरित्याह। आयुरेवास्मिन्वर्चो
 दधाति। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः
 सूर्यः स्वाहेत्याह। यथायजुरेवैतत्। ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 होतव्यमग्निहोत्रा(३)न्न होतव्या(३)मिति॥७९॥

यद्यजुषा जुहुयात्। अयथापूर्वमाहुती जुहुयात्। यन्न जुहुयात्।
 अग्निः पराभवेत्। भूः स्वाहेत्येव होतव्यम्। यथापूर्वमाहुती जुहोति।
 नाग्निः पराभवति। हुतं हविर्मधुं हविरित्याह। स्वदयत्येवैनम्।
 इन्द्रतमेऽग्नावित्याह॥८०॥

प्रा॒णो वा इन्द्र॑तमोऽग्निः। प्रा॒ण ए॒वैन॑मिन्द्र॑तमेऽग्नौ जु॑होति।
 पि॒ता नो॑ऽसि मा मा हि॑ऽसीरित्या॒हाहि॑ऽसायै। अ॒श्याम॑ ते
 देव॑ घ॒र्म मधु॑मतो वाज॑वतः पितु॑मत॒ इत्या॑ह। आ॒शिष॑मे॒वैता॑मा
 शा॑स्ते। स्व॒धावि॒नोऽशी॑महि॒ त्वा मा मा हि॑ऽसीरित्या॒हाहि॑ऽसायै।
 तेज॑सा वा ए॒ते व्य॑ध्यन्ते। ये प्र॑व॒र्येण॑ चर॑न्ति। प्राश्न॑न्ति। तेज॑
 ए॒वात्म॑न्दधते॥८१॥

स॒व॒त्स॒रं न मा॑ऽसम॑श्जीयात्। न रा॒मामु॑पेयात्। न मृ॒न्मये॑न
 पि॒बेत्। नास्य॑ रा॒म उच्छि॑ष्टं पि॒बेत्। तेज॑ ए॒व त॒त्सऽश्य॑ति।
 दे॒वा॒सुराः संय॑न्ता आसन्। ते दे॒वा वि॑ज॒यमु॑प॒यन्तः। वि॒भ्राजि॑ सौ॒र्ये
 ब्र॒ह्म॒सन्त्य॑दधत। यत्किं च॑ दि॒वाकी॒र्त्यम्। तदे॒तेनै॒व व्र॑तेना॒गोपा॑यत्।
 तस्मा॑दे॒तद्व्र॑तं चा॒र्यम्। तेज॑सो गोपी॒थाय॑। तस्मा॑दे॒तानि॒ यजू॑ऽषि
 वि॒भ्राजः॑ सौ॒र्यस्ये॑त्याहुः। स्वाहा॑ त्वा॒ सूर्य॑स्य र॒श्मिभ्य॑ इति॑ प्रा॒तः
 सऽसा॑दयति। स्वाहा॑ त्वा॒ नक्ष॑त्रेभ्य॑ इति॑ सा॒यम्। ए॒ता वा ए॒तस्य॑
 दे॒वताः॑। ताभि॑रे॒वैन॑ऽसम॑र्धयति॥८२॥

अ॒क्र॒श्नि॒नेत्या॑ह प्र॒दिशो॑ गृ॒च्छेत्या॑ह पि॒तृणा॑मन्तःप॒रिधि॑ पि॒न्वय॑ति धा॒रये॑त्या॒ह वाचो॑ घ॒र्मपा॑स्तेभ्यं ए॒वैन॑
 जु॒होत्य॑न्वी॒क्षेत॑ होत॒व्या(३)मि॒त्यग्ना॑वित्या॒ह दध॑तेऽगोपाय॒त्स च॑॥ [८]

घ॒र्म या ते॑ दि॒वि शु॒गिति॑ ति॒स्र आहु॑तीर्जुहोति।
 छ॒न्दोभि॑रे॒वास्यै॑भ्यो लो॒केभ्यः॑ शुच॑म॒व यज॑ते। इ॒यत्य॑ग्रे
 जुहोति। अथे॒यत्यथे॑ति। त्रय॑ इ॒मे लो॒काः। अनु॑ नो॒ऽद्यानु॑-
 मति॑रित्या॒हानु॑मत्यै। दि॒वस्त्वा॑ प॒र॒स्पाया॑ इत्या॑ह। दि॒व

ए॒वेमाँ॑ल्लो॒कान्दा॑धार। ब्रह्म॑णस्त्वा पर॒स्पाया॒ इत्या॑ह॥८३॥

ए॒ष्वेव॑ लो॒केषु॑ प्र॒जा दा॑धार। प्रा॒णस्य॑ त्वा पर॒स्पाया॒ इत्या॑ह।
प्र॒जास्वेव॑ प्रा॒णान्दा॑धार। शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। अ॒सौ
खलु॒ वा आ॑दि॒त्यः प्र॑व॒र्ग्यः। तं यद॑क्षि॒णा प्र॒त्यश्च॑मुद॑श्चमुद्वा॒सये॑त्।
जि॒ह्वं य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ हरेत्। प्राश्च॑मुद्वा॒सय॑ति। पु॒रस्ता॑देव य॒ज्ञस्य॒
शि॒रः प्र॑ति॒दधा॑ति॥८४॥

प्राश्च॑मुद्वा॒सय॑ति। तस्मा॑द॒सावा॑दि॒त्यः पु॒रस्ता॑दुदे॒ति। श॒फोप॒य-
मा॒न्ध॒वित्रा॑णि धृ॒ष्टी इत्य॑न्वव॑हरन्ति। सा॒त्मा॒नमे॒वैन॑ꣳ स॒तनुं॑ करोति।
सा॒त्माऽमु॒ष्मिँल्लो॒के भ॑वति। य ए॒वं वेद॑। औदु॑म्बराणि भवन्ति।
ऊ॒र्वा उ॑दु॒म्बरः। ऊ॒र्जमे॒वाव॑रुन्धे। वर्त्म॑ना॒ वा अ॒न्वित्य॑॥८५॥

य॒ज्ञꣳ रक्षा॑ꣳसि जिघा॑ꣳसन्ति। साम्ना॑ प्र॒स्तो॒ताऽन्व॑वैति। साम॒
वै र॑क्षो॒हा। रक्ष॑साम॒पह॑त्यै। त्रि॒र्निध॑नमुपैति। त्रय॑ इ॒मे लो॒काः। ए॒भ्य
ए॒व लो॒केभ्यो॑ रक्षा॑ꣳस्यप॑हन्ति। पु॒रुषः॑ पु॒रुषो॑ नि॒धन॑मुपैति। पु॒रुषः॑
पु॒रुषो॑ हि र॑क्ष॒स्वी। रक्ष॑साम॒पह॑त्यै॥८६॥

यत्पृ॑थि॒व्यामु॑द्वा॒सये॑त्। पृ॒थि॒वीꣳ शु॒चाऽर्प॑येत्। यद॑प्सु। अ॒पः
शु॒चा॒र्पये॑त्। यदोष॑धीषु। ओष॑धीः शु॒चाऽर्प॑येत्। यद्वन॑स्पतिषु।
व॒न॒स्पती॑ञ्छु॒चा॒र्पये॑त्। हि॒र॒ण्यं नि॒धायो॑द्वा॒सय॑ति। अ॒मृतं॑ वै
हि॒र॒ण्यम्॥८७॥

अमृतं एवैनं प्रतिष्ठापयति। वल्गुरसि शं युधाया
इति त्रिः परिषिञ्चन्येति। त्रिवृद्धा अग्निः। यावानेवाग्निः।
तस्य शुचं शमयति। त्रिः पुनः पर्येति। षट्सम्पद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः। ऋतुभिरेवास्य शुचं शमयति। चतुः
सक्तिर्नाभिर्ऋतस्येत्याह॥८८॥

इयं वा ऋतम्। तस्या एष एव नाभिः। यत्प्रवर्ग्यः।
तस्मादेवमाह। सदो विश्वायुरित्याह। सदो हीयम्। अप द्वेषो
अप ह्वर इत्याह भ्रातृव्यापनुत्यै। घर्मेतत्तेऽन्नमेतत्पुरीषमिति दध्ना
मधुमिश्रेण पूरयति। ऊर्वा अन्नाद्यं दधि। ऊर्जैवैनमन्नाद्येन
समर्धयति॥८९॥

अनशनायुको भवति। य एवं वेद। रन्तिर्नामांसि दिव्यो
गन्धर्व इत्याह। रूपमेवास्यैतन्महिमानं रन्ति बन्धुतां व्याचष्टे।
समहमायुषा सं प्राणेनेत्याह। आशिषमेवेतामा शास्ते। व्यंसौ
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इत्याह। अभिचार एवास्यैषः।
अचिंक्रदद्वषा हरिरित्याह। वृषा ह्येषः॥९०॥

वृषा हरिः। महान्मित्रो न दर्शत इत्याह। स्तौत्येवैनमेतत्।
चिदंसि समुद्रयोनिरित्याह। स्वामेवैनं योनिं गमयति। नमस्ते
अस्तु मा मा हिंसीरित्याहाहिंसायै। विश्वावंसुं सोम
गन्धर्वमित्याह। यदेवास्य क्रियमाणस्यान्तर्यन्ति। तदेवास्यैतेना
प्याययति। विश्वावंसुरभि तन्नो गृणात्वित्याह॥९१॥

पूर्वमेवोदितम्। उत्तरेणाभि गृणाति। धियो हिन्वानो धिय इन्नो
 अव्यादित्याह। ऋतूनेवासमै कल्पयति। प्राऽऽसां गन्धर्वो अमृतानि
 वोचदित्याह। प्राणा वा अमृताः। प्राणानेवासमै कल्पयति। एतत्त्वं
 देव घर्म देवो देवानुपांगा इत्याह। देवो ह्येष सं देवानुपैति। इदमहं
 मनुष्यो मनुष्यानित्याह॥१२॥

मनुष्यो हि। एष सन्मनुष्यानुपैति। ईश्वरो वै प्रवर्ग्यमुद्वासयन्।
 प्रजां पशून्सोमपीथमनुद्वासः सोम पीथानुमेहि। सह प्रजयां
 सह रायस्पोषेणेत्याह। प्रजामेव पशून्सोमपीथमात्मन्धत्ते।
 सुमित्रा न आप ओषधयः सन्वित्याह। आशिषमेवैतामा
 शास्ते। दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म
 इत्याह। अभिचार एवास्येषः। प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्चवते। यः
 प्रवर्ग्यमुद्वासयति। उदुत्यं चित्रमिति सौरीभ्यामृग्भ्यां पुनरेत्य
 गार्हपत्ये जुहोति। अयं वै लोको गार्हपत्यः। अस्मिन्नेव लोके
 प्रतितिष्ठति। असौ खलु वा आदित्यः सुवर्गो लोकः। यत्सौरी
 भवतः। तेनैव सुवर्गाल्लोकान्नैति॥१३॥

ब्रह्मणस्त्वा परस्पाया इत्याह दधात्यन्वित्यं रक्षस्वी रक्षंसामपहत्ये वै हिरण्यमाहार्धयति ह्येष गृणात्वित्याह
 मनुष्यानित्याहास्येषोऽष्टौ च॥

[१]

प्रजापतिं वै देवाः शुक्रं पयोऽदुहन्। तदेभ्यो न व्यभवत्।
 तदग्निर्व्यकरोत्। तानि शुक्रियाणि सामान्यभवन्। तेषां यो

रसोऽत्यक्षरत्। तानि शुक्रयजूंष्यंभवन्। शुक्रियाणां वा एतानि शुक्रियाणि। सामपयसं वा एतयोरन्यत्। देवानामन्यत्पयः। यद्वोः पयः॥१४॥

तत्साम्नः पयः। यदजायै पयः। तद्देवानां पयः। तस्माद्यत्रैतैर्यजुर्भिश्चरन्ति। तत्पयसा चरन्ति। प्रजापतिमेव तत्पयसाऽन्नाद्येन समर्धयन्ति। एष ह त्वै साक्षात्प्रवर्ग्यं भक्षयति। यस्यैवं विदुषः प्रवर्ग्यः प्रवृज्यते। उत्तरवेद्यामुद्वासयेत्तेजस्कामस्य। तेजो वा उत्तरवेदिः॥१५॥

तेजः प्रवर्ग्यः। तेजसैव तेजः समर्धयति। उत्तरवेद्यामुद्वासयेदन्नकामस्य। शिरो वा एतद्यज्ञस्य। यत्प्रवर्ग्यः। मुखमुत्तरवेदिः। शीर्ष्णैव मुखं सन्दधात्यन्नाद्याय। अन्नाद एव भवति। यत्र खलु वा एतमुद्वासितं वयांसि पर्यासते। परि वै तां समां प्रजा वयांस्यसते॥१६॥

तस्मादुत्तरवेद्यामेवोद्वासयेत्। प्रजानां गोपीथाय। पुरो वा पश्चाद्वोद्वासयेत्। पुरस्ताद्वा एतज्ज्योतिरुदेति। तत्पश्चान्निम्रोचति। स्वामेवैनं योनिमनूद्वासयति। अपां मध्य उद्वासयेत्। अपां वा एतन्मध्याज्ज्योतिरजायत। ज्योतिः प्रवर्ग्यः। स्वयैवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति॥१७॥

यं द्विष्यात्। यत्र स स्यात्। तस्यां दिश्युद्वासयेत्। एष वा

अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। अ॒ग्निनै॑वैनं॑ वैश्वान॒रेणा॒भि प्रव॑र्तयति।
 औदु॑म्ब॒र्याꣳ शाखा॑या॒मुद्वा॑सयेत्। ऊ॒र्वा उ॑दुम्ब॒रः। अन्नं॑ प्रा॒णः।
 शु॒घ्रमः॑॥९८॥

इ॒दम॒हम॒मुष्या॑मुष्याय॒णस्य॑ शु॒चा प्रा॒णमपि॑ दहामीत्याह।
 शु॒चैवा॒स्य प्रा॒णमपि॑ दहति। ता॒जगा॑र्तिमा॒र्च्छति॑। यत्र॑ द॒र्भा
 उ॒पदी॑कंसन्तताः स्युः। तदुद्वा॑सयेद्वृष्टि॑कामस्य। ए॒ता वा
 अ॒पाम॑नृज्झ्राव॑र्यो॒ नाम॑। यद्द॒र्भाः। अ॒सौ खलु॑ वा आ॑दित्य इ॒तो
 वृष्टि॑मुदीरयति। अ॒सावे॒वास्मा॑ आ॒दित्यो॑ वृष्टिं॒ निय॑च्छति। ता
 आपो॑ निय॑ता॒ धन्व॑ना यन्ति॥९९॥

गोः पयं उत्तरवेदिनांसते स्थापयति घर्मो यन्ति॥ [१०]

प्र॒जाप॑तिः स॒म्प्रि॒यमा॑णः। स॒म्राट्॑स॒म्भृतः॑। घ॒र्मः प्रवृ॑क्तः।
 म॒हावी॑र उद्वा॑सितः। अ॒सौ खलु॑ वावैष आ॑दित्यः। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। स
 ए॒तानि॑ नामा॑न्यकुरुत। य ए॒वं वेद॑। वि॒दुरे॑नं॒ नाम्ना॑। ब्र॒ह्मवा॑दिनो॑
 वदन्ति॥१००॥

यो वै वसी॑याꣳसं यथाना॒ममु॑प॒चर॑ति। पु॒ण्या॑र्तिं॒ वै स तस्मै॑
 कामयते। पु॒ण्या॑र्तिमस्मै॑ कामयन्ते। य ए॒वं वेद॑। तस्मा॑दे॒वं वि॒द्वान्।
 घ॒र्म इति॑ दिवाऽऽच॑क्षीत। स॒म्राडि॑ति॒ नक्त॑म्। ए॒ते वा ए॒तस्य॑ प्रि॒ये
 त॒नुवौ॑। ए॒ते अ॑स्य प्रि॒ये नाम॑नी। प्रि॒ययै॑वैनं॑ त॒नुवा॑॥१०१॥

प्रि॒येण॑ नाम्ना॒ सम॑र्धयति। की॒र्तिर॑स्य॒ पूर्वा॑गच्छति

ज॒नता॑माय॒तः। गा॒य॒त्री दे॒वेभ्यो॑ऽपा॑क्रामत्। तां दे॒वाः प्र॑व॒र्ग्येणै॒वानु॒
व्य॑भवन्। प्र॒व॒र्ग्येणा॑ऽऽप्नुवन्। यच्च॑तुर्वि॒ंशति॑कृ॒त्वं प्र॑व॒र्ग्यं प्र॑वृणक्ति।
गा॒य॒त्रीमे॒व तद॑नु विभ॑वति। गा॒य॒त्रीमा॑प्नोति। पूर्वा॑ऽस्य॒ जन॑ य॒तः
की॒र्तिर्गच्छ॑ति। वैश्व॑दे॒वः स॒ सं॒नः॥१०२॥

वस॑वः प्रवृ॑क्तः। सोमो॑ऽभिकी॒र्यमा॑णः। आ॒श्विनः प॑य॒स्यानी॒य॒
मा॑ने। मा॒रुतः क॑थन्। पौ॒ष्ण उ॑द॒न्तः। सा॒र॒स्वतो॑ वि॒ष्यन्द॑मानः।
मै॒त्रः श॑रो गृही॒तः। तेज॑ उ॒द्य॒तः। वा॒युर्हि॒यमा॑णः। प्र॒जाप॑ति॒र्हूय॑मानो
वाग्धु॑तः॥१०३॥

अ॒सौ खलु॑ वावैष आ॑दि॒त्यः। यत्प्र॑व॒र्ग्यः। स ए॒तानि॑
नामा॑न्यकुरु॒त। य ए॒वं वेद॑। वि॒दुरे॑न॒ नाम्ना॑। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति।
यन्मृ॑न्मय॒माहु॑तिं नाश्नु॒तेऽथ॑। कस्मा॑दि॒षोऽश्नु॑त॒ इति॑। वागे॒ष इति॑
ब्रू॒यात्। वा॒च्यैव॑ वाचं॑ दधाति॥१०४॥

तस्मा॑दश्नु॒ते। प्र॒जाप॑ति॒र्वा ए॒ष द्वा॑दश॒धा वि॑हि॒तः। यत्प्र॑व॒र्ग्यः।
यत्प्रा॑ग॒वका॒शेभ्यः॑। तेन॑ प्र॒जा अ॑सृज॒त। अ॒व॒का॒शैर्दे॒वासुरा॑न॒सृज॑त।
यद्धूर्ध्व॑म॒वका॒शेभ्यः॑। तेना॒न्नम॑सृज॒त। अ॒न्नं प्र॒जाप॑तिः।
प्र॒जाप॑ति॒र्वैषः॥१०५॥

वदन्ति॒ तनु॒वा स॒ सं॒नो हू॒यमा॑नो वाग्धु॒तो द॑धात्ये॒षः॥ [११]

स॒वि॒ता भू॒त्वा प्र॑थ॒मेऽह॑न्प्रवृ॑ज्यते। तेन॑ का॒माः ए॒ति।

यद्वितीयेऽहंन्प्रवृज्यते॥ अग्निर्भूत्वा देवानेति॥ यत्तृतीयेऽहंन्प्र-
वृज्यते॥ वायुर्भूत्वा प्राणानेति॥ यच्चतुर्थेऽहंन्प्रवृज्यते॥ आदित्यो
भूत्वा रश्मीनेति॥ यत्पञ्चमेऽहंन्प्रवृज्यते॥ चन्द्रमा भूत्वा
नक्षत्राण्येति॥ १०६॥

यत्षष्ठेऽहंन्प्रवृज्यते॥ ऋतुर्भूत्वा संवत्सरमेति॥ यत्सप्तमेऽहंन्प्र-
वृज्यते॥ धाता भूत्वा शक्नोतीति॥ यदष्टमेऽहंन्प्रवृज्यते॥
बृहस्पतिर्भूत्वा गायत्रीमेति॥ यन्नवमेऽहंन्प्रवृज्यते॥ मित्रो भूत्वा
त्रिवृतं इमाँल्लोकानेति॥ यदशमेऽहंन्प्रवृज्यते॥ वरुणो भूत्वा
विराजमेति॥ १०७॥

यदेकादशेऽहंन्प्रवृज्यते॥ इन्द्रो भूत्वा त्रिष्टुभमेति॥
यद्द्वादशेऽहंन्प्रवृज्यते॥ सोमो भूत्वा सुत्यामेति॥ यत्पुरस्तादुपसदा
प्रवृज्यते॥ तस्मादितः पराङ्मँल्लोकाः स्तपन्नेति॥ यदुपरिष्ठादुपसदा
प्रवृज्यते॥ तस्मादमुतोऽर्वाङ्मँल्लोकाः स्तपन्नेति॥ य एवं वेद॥
ऐव तपति॥ १०८॥

नक्षत्राण्येति विराजमेति तपति॥ [१२]

ॐ शं नस्तन्नो मा हांसीत्॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

